

əvvəli ötən sayımızda

Hacı Musa oğlu İsrafil qonşu Tuğut, Mərziyid kəndindən Nüvədiyə pənah gətirmiş yüzə yaxın qadın və uşağı ölümdən xilas etmişdi. Məsələ o vaxtdan qalmış nüvədililər hazırda İranda böyük nəsilə çevrilmiş, kök ataraq Təbrizə və İranın digər şəhərlərinə yayılmışlar. Bunu sovet imperiyasından gizlətməyə məcbur olan nüvədililər 1980-ci illərin sonunda, SSRİ-nin zəiflədiyini dövrə Araz çayı sahilində, tikanlı meşəliklərin arasında dayanıb İranda ki qohumlarından hal-əhval tutmuşlar.

1948-52-ci illərdə Ermənistan rəhbərliyi Nüvədiyəni də Mingəçevirə köçürmək üçün kənd camaatını dəfələrlə dilə tutub, amma nüvədililər sözü bir yerə qoyub razılaşmayıblar, "yoldaş Stalin deyib ki, bu iş könlüdür" arqumentini gətirməklə ermənilərin niyyətini puça çıxarıblar.

1991-ci ilin avqust ayının 8-də Nüvədi kəndinin camaatı yurdundan üçüncü dəfə didərgin düşdü. Bu, Ermənistanın qovulan sonuncu azərbaycanlı əhali idi. Ulu Öndər Heydər Əliyev nüvədililərin 1988-91-ci illərdə torpaqlarının müdafiəsi uğrunda göstərdikləri müqaviməti yüksək dəyərləndirərək demişdir: "Nüvədi kəndinin camaatı çox dəyanətli insanlardır".

Ağsaqqala, boyuyə hörmət nüvədililərin müqəddəs əməlidir. Nüvədi kəndinin ağsaqqallarından Sultanəli Əliyev, Məşə Sofi, Usta Vəli, Əli Həziyev, Mir Yaqub,

Peyğəmbər övladı, yeddinci İmam Museyi-Kazımın nəvəsinin davamçısı Mir Kazım Mir Yaqub oğlunu və onlarla başqalarını tez-tez arayıb, hal-əhval tutur, onların dəyərli məsləhətlərindən yararlanırlar.

Nüvədi həm də ziyalılar kəndi olub, kənd camaatı buradan çıxmış alimləri, müəllimləri, həkimləri, aqronomları ilə fəxr edir. Ermənilər həmişə Nüvədiyəni "alimlər kəndi" adlandırdırlar.

Nüvədi kəndində ilk mədrəsənin əsası 1875-ci ildə kəndin maarifpərvər sakini Mir Mahmud ağa tərəfindən qoyulmuşdur. Hələ o dövrdə Nüvədiyəni qabaqcıl düşüncəli insanları kənddə camaatın savadlanması qayğısına qalır, çətinliklə də olsa, məqsədlərinə nail olurdular.

Nüvədi kəndi Miğrı rayonu ərazisinin 40 faizini təşkil edirdi. Cəmi 15 kəndi, 15 min əhali olan rayonun 6 min nəfəri azərbaycanlılar idi.

Nüvədi müəllimlərinin vətənpərvərliyi, ciddiliyi, tələbkərligi və qayğısı nəticəsində kənd məktəbini bitirən məzunlardan iki akademik, doqquz elmlər doktoru, yüzə yaxın elmlər namizədi yetişib. Nüvədili həkimlər - AMEA-nın müxbir üzvü, tibb elmləri doktoru Faiq Cəfərov, dosent Qafil Qurbanov, Aydın Cəfərov, Əmir Qurbanov və başqaları dünyalarını dəyişənə qədər nüvədililərin sağlamlığının keşiyində durdular. Hazırda tibb elmləri namizədi Fikrət Qəhrəmanov, dosent Asiman Həsənov, fəlsəfə doktoru Bayram Əsədov, Rəfail Musayev və bir çox təcrübə

İlk dayanacaq qəhrəman Nüvədi kəndi olacaq

"Əminəm ki, gün gələcək, Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımız tarixi diyarımız olan Qərbi Azərbaycana qayıdacaqlar!"

İlham Əliyev

Məşədi Atakişi, Kərbəlayı Allahqulu, Abdulla bəy, İsmayıl Qəhrəmanov, Gödək Qara, Məşədi İsa, Dünyamalı Məmişov, Dünyamalı Hüseynov, Dadaş Tarısoy, Əli-məmməd Məmmədov, Güllü İbadov, Pənah Babayev, Həbib Zamanov, Məşədi Qurban, Xanəli Qurbanov, Oruc Quliyev, Oruc Babatov, Ağalar Babatov, İsa, Musa Cəfərov qardaşları, Adil, Kamil Rzayev qardaşları, Abbas Məmmədov, Nuru Qurbanov, Yarış Abbasov, Kəlbəli Əliyev, Ramazan Pirişev, Sultan Qəhrəmanov, Baxşəli Abbasov, Məmməd Həsənov, Öldürət Mövsümov, Məhəmməd Əliyev, Əmir Əliyev, Səhləli Əliyev, Əlimurad Allahverdiyev, Ələsgər Babatov, Orucəli Qurbanov, Şahsuvar Hüseynov, Əhəd Quliyev, Hüseyn Qurbanov, Əhəd Mövsümov, Musa Yusifov və başqaları kənd camaatı tərəfindən həmişə xatırlanıb, yad olunur.

Dünyanın harasında, Azərbaycanın hansı bölgəsində yaşamalarından asılı olmayaraq nüvədililər kənd ağbircəklərindən və ağsaqqallarından yüz yaşlı Zəhra Həsənovanı, Balakəşi Həsənovu, Qulu Quliyevi, Qoşunəli Əhmədovu, Məmiş Qurbanovu, Eynulla Cəfərovu, Zaman Quliyevi, Mahmud Həsənovu, Məmməd-xan İsgəndərovu, Ağaməli Hüseynovu,

bəli həkimlərimiz əhalinin sağlamlığını keşiyindədir.

Nüvədi ziyalıların yetişib cəmiyyətdə layiqli yer tutmasında kənd məktəbinin uzun illər direktoru işləmiş iqtisad elmləri namizədi Cəlal Əliyevin, müəllimlərdən Məhiş Abbasovun, Əhmədəli Əliyevin, Həzi Musayevin, Süleyman Abdinovun, Allahverdi Cəfərovun, Cəlal Abbasovun, Fərəc Fərəcovun, Şamil Cəfərovun, Həmdü Cəfərovun, Pənah Rüstəmovun, Qüdrət Rüstəmovun, Həmdü Vəli oğlunun, Həsənqulu Cəfərovun, Səməd Ədilovun, İdris Qurbanovun, İbrahim Əliyevin, Əli Əlizadənin, Elma Məmmədovanın, Firuzə Abbasovanın, Nəriman Bağirovun, Hacı Hacıyevin, Paşa Qurbanovun və bir çox başqalarının böyük zəhməti var. Onlar gəncləri elmə yiyələndirməklə bərabər düzgün, doğruca, vətənpərvər ruhda tərbiyə etmişlər. Nüvədi ziyalıları ilk müəllimlərinin adlarını həmişə fəxrə çəkib, onları xoş təəssüratla xatırlayırlar.

Məşhur neftçi, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, bir neçə dəfə Azərbaycan və SSRİ Ali Sovetinin deputatı seçilmiş İsrafil Hüseynov, Azərbaycan Respublikasının əməkdar rəssamı, ustad şair Şəhriyarın əsərlərinə çəkilib illüstrasiyalarını müəllim

fi Fəxrəddin Əliyev Nüvədi məktəbinin yetirməsidir.

Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945) Nüvədi oğulları faşist işğalçılarına qarşı fədakarlıqla vuruşmuş, 66 kənd sakini bu davada şəhid olmuşdur. Arxa cəbhədə fəal çalışan Nüvədi qocaları, qadınları, yeniyetmələri də cəbhəyə köməklərini əsirgənməmişlər.

Birinci və ikinci Qarabağ müharibəsində Nüvədiyəni Həzrət Əli Tahirov, Xaqani Qurbanov, Orxan Hüseynov, Rauf İbadov, Yavər Şahverdiyev, Ələs Rəhimov, Allahverdi Hacıyev, Nizaməddin Mustafayev, Təyyar Tahirov kimi oğulları şəhid olmuşdur.

Rusiya vətəndaşı Maksim Şevçenkonun iyulun 20-də "Yalan məlumatların ifşası: dezinformasiyaya qarşı mübarizə" mövzusunda həsr olunmuş 2-ci Şuşa Qlobal Media Forumunun açılış mərasimində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə verdiyi sual və suala verilən cavab bütün Qərbi Azərbaycan vətəndaşları kimi nüvədililəri də duyğulandırmış, onları bir daha səfərbər etmiş, daha da mübarizləşdirmişdir:

"...Biz azərbaycanlıların öz Vətənlərinə heç olmasa qonaq kimi gedə bildiyi günü görə biləcəyikmi? Bəlkə də kimsə

Nüvədiyənin sonuncu işğalından 33 il keçir

orada yaşamaq istəyəcək... Azərbaycanlılar öz Vətənlərini - Qərbi Azərbaycanı gərəklərmi?"

Prezident İlham Əliyev: "...Bu məsələ ilə bağlı nə düşündüyüm barədə cavab vermədən əvvəl demək istərdim ki, azərbaycanlılar hələ XX əsrin əvvəllərində - 1918-ci ildə və müharibədən dərhal sonra, - məni İkinci Dünya müharibəsini nəzərdə tutaram, - Qərb ölkələrində yaşayan ermənilərin Ermənistanı köçürülməsi və onların yerləşdirilməsi kimi tam düşünülmüş bir bəhanə ilə indiki Ermənistan ərazisindən deportasiyaya məruz qalıblar. O vaxt, 1940-50-ci illərdə sovet hökuməti tərəfindən bir neçə qərar qəbul edildi və yüz minlərlə insan Qərbi Azərbaycanda yaşadığı, məskunlaşdığı ərazilərdən sürgün olundu. Yaşayış üçün yarasız, Zəngəzur, Göyçə və digər yerlərdəki təbii-iqlim şəraitindən tamamilə fərqli olan Kür-Araz ovalığına deportasiya edildi. Onların çoxu, sadəcə, dözə bilməyib və vəfat edib. Həm də, prinsipcə hər şey, əlbəttə, 1980-ci illərin sonlarında baş verən etnik təmizləmədən başladı. Çünki yenə də sualın əvvəlində yalan rəvayətlərlə bağlı dediyiniz o səhvlərə qayıdaraq, bütün bunlar barədə Qərbin, o cümlədən Rusiyanın, 1990-cı illərin Rusiyasının media məkanında danışılmayıb. Onlar bu barədə susublar. Qafan bölgəsində və başqa rayonlarda azərbaycanlıların Ermənistan ərazisindən vətənlərinə deportasiyası haqqında tamamilə susarkən, Ermənistanın yalan hekayəsinə dair yüz faizli birtərəfli meyil var idi. Prinsipcə, elə hər şey də buradan başladı. Bu, sonradan böyük yənginə çevrilən qığılcım idi. Beləliklə, xalqımız deportasiyanın bütün əzablarını yaşadı.

Konkret suala gəldikdə isə, mən əminəm ki, həmin gün mütləq gələcək. Burada biz, əlbəttə, Ermənistan rəhbərliyinin siyasi iradəsinə, bəyan etdiyi demokratiyaya və qanunun aliliyi prinsiplərinə sadıqlığına ümid bəsləyirik...

Təbii ki, biz Ermənistan hökuməti tərəfindən də eyni yanaşmanı gözləyirik. Biz onlardan açıq-aydın bəyanat gözləyirik ki, bugünkü Ermənistan ərazisindən, Qərbi Azərbaycandan qovulmuş azərbaycanlılar, yaxud oradan didərgin salınanların övladları və nəsiləri öz tarixi torpaqlarına necə qayıda və həmin yerlərə gedə bilərlər, yaxud həmin torpaqlarda necə yaşaya bilərlər. Üstəlik, bizdə olan kifayət qədər mötəbər məlumatlara görə, azərbaycanlıların yaşadığı kəndlərin 90 faizində indi həyat yoxdur, yəni həmin yerlər boşdur, oralar Füzuli, Ağdam və digər yerlər, habelə bütün digər Azərbaycan kəndləri 30 il ərzində dağıldığı ki-

mi yerlə-yeksan edilib. Orada bəzi kəndlərdə isə erməni əhali məskunlaşmış. Ona görə də mən çox inanıram ki, həmin gün mütləq gələcək. Mən bu barədə dəfələrlə danışıqda, təbii ki, erməni diasporunun nəzərdə tutulan beynəlxalq müstəvilərdə məni az qala işğalçı fikirlərə düşməkdə ittiham etməyə başladılar. Mən dedim ki, biz oraya tanklarla yox, avtomobillərlə gələcəyik. Mən bunu indi də deyirəm... Qərbi Azərbaycandan qovulmuş azərbaycanlıların və onların nəsilələrinin sayı bu gün Azərbaycanda milyonlardır..."

Nüvədililər gələcəyə inamla baxır, öz doğma dədə-baba yurdlarına qayıdacaqları günü səbirsizliklə gözləyirlər. Onlar inanırlar ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin apardığı müdrik siyasət nəticəsində doğma torpaqlarına qayıdacaq və orada əbədi yaşayacaqlar.

1991-ci ilin avqust ayının 8-nə kimi Nüvədidə 300 ailə olmaqla 1500-dən artıq sakin yaşayırdı. İndi bu ailələrin sayı mini, sakinlərin sayı isə 5 mini keçmişdir. Son vaxtlar erməni saytlarının verdiyi məlumatlara görə, kənddə cəmi 44 ailə olmaqla 133 erməni yaşayır. 2006-cı ildə Ermənistanın azərbaycanlılar yaşamış digər ərazilərində olduğu kimi Nüvədiyənin də adı erməniləşdirilərək Nmadzor (Narlı dərə) adlandırılmışdır. Kənddəki evlər, ictimai binalar dağıdılıb xarabazara çevrilmişdir. Amma bu, nüvədililəri qorxutmur. Qayıdacaq, quracaq, yaradacaq və əbədi yaşayacaqlar.

Biz nüvədililər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin apardığı müdrik siyasət nəticəsində tezliklə dədə-baba torpaqlarımıza qayıdıb qədim yurdlarımızda yenidən məskunlaşacağıq. İnanırıq ki, Qarabağa başlanmış Böyük Qayıdış kimi Qərbi Azərbaycana da qayıdış Ermənistanın cənub-şərq qapısı Nüvədidən başlayacaq. Naxçıvana, Türkiyəyə, oradan da Avropaya gedən qatların ilk dayanacağı qəhrəman Nüvədi kəndi olacaq.

İsmayıl Əliyev, Bakı Dövlət Universitetinin kafedra müdiri, professor